

HOOFTUK I: INLEIDING

1. Agtergrond

In die bronne van bewysmateriaal vir Afrikaanse geskiedenis en kultuurgeskiedenis is daar sporadiese verwysings na die bestaan van 'n vrouetydskrif getiteld *Die Boerevrou*. Dit was die eerste, en tot en met die staking daarvan, die enigste Afrikaanse vrouetydskrif. Die tydskrif is in Pretoria van Maart 1919 tot Desember 1931 maandeliks onder die redakteurskap van die eienaar, Mabel Malherbe, uitgegee. Hoewel dit, soos Malherbe by geleentheid self beweer het, 'n ryk skat van inligting oor die Afrikanervrou en haar leefwyse bevat het, is daar min inligting oor die tydskrif beskikbaar. Dit is ook volgens twee ervare vakbibliotekaris in vergelyking met 'n ander tydgenootlike Afrikaanse publikasie soos *Die Huisgenoot*, baie min vir primêre navorsing gebruik. Gevolglik is *Die Boerevrou* aan kultuurhistorici betreklik onbekend.¹

In 'n poging om die genoemde inligtingkundiges se waarnemings en aannames te verifieer, is deeglike soektogte in die volgende databasisse onderneem:

SACAT	Gesamentlike katalogus van Suid-Afrikaanse biblioteke
UCTD	Verenigde katalogus van proefskrifte en verhandelings (Suid-Afrika)
ISAP	Repertorium van Suid-Afrikaanse tydskrifte by die Nasionale Biblioteek van Suid-Afrika
Current and completed research	Navorsing by Suid-Afrikaanse universiteite en navorsingsinstansies

---

¹ K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 7; Persoonlike mededelings: C. Bezuidenhout, Voormalige bibliotekaris van die Nasionale Kultuurhistoriese Museum, Visagiestraat, Pretoria, 2007; P. Van der Merwe, Koördineerder van Besondere Versamelings van U.P. Biblioteekdienste, Lynwoodweg, Pretoria, 2008.

Daar is bevind dat daar tussen 1924 en 2007 twintig studies uitsluitlik óór *Die Huisgenoot* gedoen is, terwyl die soektog 'n totale 203 rekords opgelewer het waarvoor die term “Huisgenoot” as soekterm toegeken is. Dit dui daarop dat die tydskrif ook baie gebruik is as primêre bron vir tematiese studies met 'n ander fokus as die tydskrif self. Die volgende twaalf werke is egter die enigste wat geïdentifiseer kon word wat oor *Die Boerevrou* handel, dit as primêre bron benut het, of selfs net 'n verwysing daarna bevat:

Die ontstaan en ontwikkeling van Sarie Marais as massatydskrif vir die Afrikaanse vrou, Lizette Rabe se M.A.-verhandeling aan die Universiteit van Stellenbosch, is in 1985 voltooi. Rabe was van 1994 tot 2001 die redakteur van die vrouetydskrif *Sarie*, waarna sy die hoof van die Departement Joernalistiek by die Universiteit van Stellenbosch geword het. Sy het met haar studie oor *Sarie* bevind dat die Nasionale Pers dit as die *Die Boerevrou* se opvolger beskou het en dit hul strewe was dat die nuwe tydskrif, soos sy dit opsom: “... in die voetspore van dié voorganger sou trap en die lojaliteit wat teenoor *Die Boerevrou* bestaan het, sou probeer erf.” Volgens Fred le Roux, die eerste redakteur van *Sarie*, het *Die Boerevrou* 'n peil gehandhaaf wat enige Afrikaanse tydskrif haar kon beny. Rabe gee voorts 'n kort beskrywing van die tipe artikels wat in *Die Boerevrou* aangetref word en biografiese inligting oor Mabel Malherbe, *Die Boerevrou* se eienaar-redakteur. Hiervoor het sy hoofsaaklik op Malherbe se herinneringe in *Die Boerevrouboek* (1950) gesteun. Hierna verskuif Rabe die fokus van haar studie na *Sarie*.

Gender, community and identity: Women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931) deur Lou-Marie Kruger is 'n M.A.-verhandeling wat in 1991 aan die Universiteit van Kaapstad ingelewer is. Kruger is tans verbonde aan die Departement Sielkunde by die Universiteit van Stellenbosch. Met hierdie werk verskaf sy 'n feministiese perspektief op die problematiese verhouding tussen vrouens en Afrikanernasionalisme. Kruger het bevind dat Mabel

Malherbe, *Die Boerevrou* se eienaar-redaktrise, se agtergrond Engels was en dat haar lewensuitkyk in teenstelling was met die Volksmoederideaal, 'n diskoers in Afrikanernasionalisme, hoewel sy met die tydskrif 'n aktiewe bydrae in die konstruksie en artikulasie van die ideaal gelewer het. Tekste uit *Die Boerevrou* is bestudeer om vas te stel hoe Malherbe gehelp het om die Volksmoederdiskoers te vorm en ook self daarmee geïdentifiseer het. Dié benadering tot wat Kruger "intellektuele geskiedenis" noem, dien as 'n gevallestudie in die konstruksie van identiteit vir die Afrikanervrou. Die optekening van biografiese inligting oor Malherbe, wat Kruger hoofsaaklik verkry het uit 'n onderhoud met Malherbe se skoondogter, Donsie Malherbe, is van onskatbare kultuurhistoriese waarde.

D.M. Groenewald het met *Vrouemodes in die twintigerjare soos voorgestel in Die Boerevrou en Die Huisgenoot*, 'n M.A. in kultuurgeskiedenis aan die Universiteit van Pretoria verwerf (2000). Groenewald het die mode-artikels in *Die Boerevrou* en *Die Huisgenoot* bestudeer om te bepaal in watter mate modeneigings in Brittanje die Afrikanervrou se kleredrag beïnvloed het. Sy het bevind dat die slaafse navolging van Europese modes in Suid-Afrika sterk gekritiseer is, maar dat daar nie Suid-Afrikaanse modeboeke was nie en dat Afrikaanse vrouens nie hulle eie oorspronklike klerestyl kon laat geld nie. Gevolglik kon hulle nie die beïnvloeding van die buitewêreld vryspring nie. Die tydskrifte het wel voorstelle gemaak vir kledingstukke wat meer geskik was vir die Suid-Afrikaanse klimaat en die sedelike peil van die Afrikanervrou. Volgens Groenewald was die Afrikanervrou van die twintigerjare egter modieus en gesteld op haar voorkoms en het sy, wat stylvolheid en elegansie aanbetref, geensins vir haar Britse eweknie teruggestaan nie. Hierdie werk kan as die enigste kultuurhistoriese studie beskou word wat *Die Boerevrou* as primêre bron benut het.

Roger C. Fisher en Schalk le Roux het in 1989 die boek *Die Afrikaanse woning: Herdrukke uit Die Boerevrou (1919-1931)* die lig laat sien. Na hul mening verdien die artikels, wat in die twintigerjare in *Die Boerevrou* verskyn het, 'n wyer leserskring as

“die paar akademici wat dit ewe toevallig in Africana-afdelings van ‘n paar biblioteke mag raakloop.” Hulle het gepoog om met die herpublikasie van amper vergete argumente die argitektuurdebat te verryk en die boukuns van die twintigerjare toe te lig. Hulle het gehoop om ‘n nuwe geslag Suid-Afrikaanse argitekte uit te daag om ‘n toepaslike argitektuur vir ‘n nuwe Suid-Afrika te ontwikkel deur die gedagtes en teorieë van die eerste geslag Afrikaner-argitekte weer beskikbaar te stel. Die artikels, wat hulle uitgekies het om onveranderd in hul boek in te sluit, is in drie afdelings uitgesoek: Die woning en sy elemente, die interieur en meubilering. In ‘n kort inleidende gedeelte plaas hulle die artikels binne die argitektoniese en historiese milieu van die twintigerjare.

In 1950 het Mabel Malherbe, aangespoor deur mev. J. Bouws van Nederland en mej. M. van de Walle uit Vlaandere tydens hul besoek aan Suid-Afrika, *Die Boerevrou*-boek uitgegee. Dit is ‘n versameling herdrukke van artikels, verhale en briewe, wat in die 12 jaar en 9 maande van die tydskrif se bestaan daarin verskyn het. Malherbe skryf: “Wat in ‘n tydskrif kom, raak sommer weg, maar in ‘n boek word dit vir die nageslag bewaar; daarom het ek besluit om ‘n versameling in boekvorm uit te gee.” Die boek bevat ‘n voorwoord en vir sommige van die herdrukke het Malherbe self annotasies geskryf waarin sy kosbare inligting en herinneringe rondom die tydskrif se bestaan meedeel.

Juwele wat steeds bekoor (1951) is ‘n versameling van vyftien verhale, sketse en artikels wat ook eers in *Die Boerevrou* verskyn het en deur Malherbe saamgestel is. Dit bevat geen voorwoord of addisionele inligting nie.

In ‘n artikel genaamd *Yl die leser?* (*Die Burger*, Saterdag 3 Januarie 2004) vra Johan van Zyl: “Word tydskrifte regtig ál dommer?” Hy het deur verslete uitgawes van *Die Boerevrou* en *Die Landbouweekblad* geblaai en na aanleiding daarvan vrae gestel oor die rol van moderne tydskrifte. Redakteurs van hedendaagse tydskrifte in Suid-Afrika

het hul gedagtes met hom gedeel. In dié artikel word ‘n tydskrif as ‘n geskrif van die tyd bestempel – ‘n spieël van die sosiale, politieke en kulturele lewe, asook ‘n instrument waarmee kultuur geproduseer, versprei en verbruik word. Hy ontdek dat, anders as wat die geval met die ou tydskrifte was, die moderne tydskrif nie meer probeer om “alles vir almal” te wees nie, maar eerder “iets spesiaal vir iemand.” Dié nis-fenomeen is verwelkom in die moderne vrouemark omdat dit erkenning gee aan die manier waarop vrouens tans verskillende en meer gevarieerde rolle vir hulself “skryf”. Hoewel Van Zyl se artikel ‘n baie oppervlakkige vergelyking tussen ou en hedendaagse tydskrifte is, is dit duidelik dat die ouer tydskrifte ‘n meer didaktiese funksie vervul het as hul moderne eweknieë.

Die Afrikaners: ‘n Biografie (2004) deur Hermann Giliomee (buitengewone professor in geskiedenis aan die Universiteit van Stellenbosch) bevat ‘n kort verwysing na *Die Boerevrou* en Mabel Malherbe in die hoofstuk getiteld “Die soeke na ‘n moderne Afrikaneridentiteit”. Die hoofstuk handel oor die Afrikaner se politieke, ekonomiese en maatskaplike gesteldheid na die Anglo-Boereoorlog. Giliomee gee die datum van die eerste verskyning van die tydskrif verkeerdelik as 1918 aan, maar is van mening dat die blad die transformasie van die Afrikanervrou in die eerste paar dekades van die twintigste eeu weerspieël.

Twee ander bronne wat verwysings na *Die Boerevrou* bevat, is die skrywer Maria Elizabeth Rothmann (M.E.R.) se outobiografiese vertelling *My beskeie deel* (1972) en *Die 100 jaar van MER* deur J.C. Steyn (Departement Afrikaans en Nederlands, Universiteit van die Vrystaat), wat in 2004 verskyn het. M.E.R. was vir byna twee jaar die sub-redaktrise van *Die Boerevrou*. Behalwe dat haar vertellings omstandighede rondom die bestaan van die tydskrif toelig, is albei hierdie biografiese werke van onskatbare waarde om die tydsges waarbinne *Die Boerevrou* verskyn het, te verstaan.

Uit Rabe se werk kon nog twee artikels geïdentifiseer word:

In Junie 1945 het daar 'n artikel oor Mabel Malherbe deur Anna Neethling-Pohl in *Die Huisgenoot* verskyn. Dit bevat biografiese inligting oor Malherbe en verwys na die tydskrif as een van die vele plekke waar sy in die openbare lewe betrokke was.

Met *Sarie* se eerste uitgawe in Julie 1949 is 'n artikel deur Mabel Malherbe oor *Die Boerevrou* as huldeblyk ingesluit. Hierin deel sy haar herinneringe rondom die ontstaan van die tydskrif, die medewerkers en die belangrikste mylpale.

2. Probleemstelling en doel van die studie

Die vraag het ontstaan of *Die Boerevrou* as 'n gesaghebbende primêre bron vir kultuurgeskiedenis beskou kan word. Indien wel, waarom word die tydskrif dan nie as sodanig benut nie, terwyl dit van hoë joernalistieke gehalte vir die tydperk waarin dit verskyn het getuig, as vrouetydskrif 'n wye verskeidenheid onderwerpe van kultuurhistoriese belang gedek het en oorspronklike versamelings daarvan vandag nog redelik maklik bekombaar is?

Daar blyk dus ruimte vir 'n kultuurhistoriese ontleding van *Die Boerevrou* te wees. Derhalwe is 'n deeglike ondersoek van die totale 154 uitgawes van *Die Boerevrou* beplan en uitgevoer. Die Besondere Versamelings van U.P. Biblioteekdienste beskik oor die uitgawes van September 1919 tot Desember 1931. Die eerste ses uitgawes (Maart tot Augustus 1919) kon by die Nasionale Biblioteek in Pretoria opgespoor en bestudeer word.

Daar is verder geglo dat 'n studie met *Die Boerevrou* as uitgangspunt lig sal werp op Afrikaanse leesgebruike en –patrone. Daardeur kan bepaal word presies wat die tydskrif was, wie dit gelees het en hoe dit gelees is. Die studie sal duidelik uitwys of

Die Boerevrou as Afrikaanse publikasie lesers gelei en sterk beïnvloed het of hul oortuigings weerspieël het. Dit verskaf insig in die wedersydse invloed wat kultuur en die media op mekaar het en uiteindelik kan die vraag waarom die eerste Afrikaanse vroueblad tot nog toe deur kultuurhistorici relatief onderbenut is, beantwoord word.

Dit is noodsaaklik dat primêre bronne in biblioteek- en argiefversamelings benut word of dat die navorsingswaarde daarvan ten minste bepaal en aangedui word, aangesien mingebruikte bronne in enige versameling die gevaar loop om nog meer ontoeganklik vir navorsers te word. Geen instansie kan dit bekostig om onbeperkte hoeveelhede materiaal te berg en aktief te bewaar nie en bronne of versamelings wat oor 'n lang tydperk nie gebruik is nie of waarvan die waarde nie met sekerheid vasgestel is nie, kan gesluit of na ander persele verskuif word of bloot nooit in aanmerking kom vir digitisering en vryer toegang nie.²

'n Studie oor *Die Boerevrou* en die bepaling van die nut en geldigheid daarvan as bron kan daartoe lei dat die tydskrif meer sigbaar raak en beter ontsluit word. Dit behoort weer die gebruik daarvan deur ander navorsers aan te moedig en daartoe by te dra dat die beeld van die Afrikanervrou tussen 1919 en 1931 mettertyd verder toegelig kan word.

3. Werkswyse

Daar bestaan baie min sekondêre bronne met riglyne vir tydskrifstudies. Dit het die voorgestelde ondersoek bemoeilik, aangesien daar geen klankbord was om bevindings teen te toets nie. Tog is dit juis 'n aanduiding van die braak area in die

---

² Persoonlike mededelings: P. van der Merwe, Koördineerder van Besondere Versamelings van U.P. Biblioteekdienste, Lynwoodweg, Pretoria, 2008; H. Coetzee, voormalige dosent in Biblioteekkunde aan U.P., Anna Wilsonstraat, Kilnerpark, Pretoria, 2010.

veld van kultuurgeskiedenis en tydskrifstudies in die algemeen. Dit bied geleentheid vir nuwe bevindings en insigte.

In 2005 het die Nederlandse Persmuseum 'n projek van stapel gestuur om navorsing oor vrouetydskrifte in Nederland aan te moedig. Verskeie artikels is op die webtuiste, www.vrouentijdschriften.nl, gepubliseer om studente te help om navorsing in die veld te rig. Marloes Hülsken se *Fascinerend en veelzijdig: Het vrouentijdschrift als bron - een leidraad voor de (beginnende) onderzoeker* (2005) kan as die insiggewendste en mees rigtinggewende van hierdie artikels beskou word. Dit het riglyne gebied vir die onderneming van hierdie studie.

Volgens Hülsken het die eerste vrouetydskrifte in Nederland aan die einde van die 18de eeu verskyn en het nie lank bestaan nie. Teen 1870 het feministiese tydskrifte, gerig op vrouens wat geld, tyd en die opvoeding gehad het om dit te lees, begin verskyn. Met die aanbreek van die twintigste eeu, die verbetering van drukprosesse, goedkoper papier en met 'n groter deel van die bevolking geletterd, het armer klasse ook toegang tot vrouetydskrifte gekry. Die aantal vrouetydskrifte het dramaties toegeneem en adverteerders het 'n groter rol begin speel as deel van die tydskrifindustrie. Vrouetydskrifte weerspieël die maatskaplike veranderinge in Nederland deur die jare en vandag is die "vrouentijdschrift steeds een bloeiend en veel gelezen medium."³

Ten spyte van die hoeveelheid en gewildheid van die vrouetydskrifte in Nederland, is die wetenskaplike bestudering daarvan volgens Hülsken nog in sy kinderskoene. "Onderzoekers die zich met vrouwenbladen hebben beziggehouden stellen vast dat uitvoerig onderzoek naar de inhoud en werking van vrouentijdschriften ontbreekt en dat er nog veel tijdschriften in bibliotheken liggen te 'wachten' op onderzoek."

---

³ M. Hülsken, *Fascinerend en veelzijdig: het vrouentijdschrift als bron - een leidraad voor de (beginnende) onderzoeker*, www.vrouentijdschriften.nl. Toegang 2008.

Die meeste Nederlandse vrouetydskrifte is tot nog toe net as bronmateriaal vir feministiese studies aangewend.⁴ Dit is ook die geval met *Die Boerevrou*. Die mees omvattende studie wat ooit oor *Die Boerevrou* gedoen is, is Kruger se verhandeling wat 'n feministiese perspektief op die problematiese verhouding tussen vrouens en Afrikanernasionalisme verskaf. Sy het slegs uit 'n gender-oogpunt na die tydskrif gekyk, terwyl ander kultuurhistoriese aspekte nie aangespreek is nie.

Hülsken verklaar: “Er is niet zoiets als een handboek voor tijdschriftenonderzoek” en stel voor dat, indien 'n studie van 'n tydskrif beoog word, 'n bibliografiese ondersoek eerste gedoen moet word. Dit behels dat alle inligting rondom die publikasie self, soos prys en oplaag, ingesamel en beskikbaar gestel word. Dan behoort die redaksie en publikasieprosesse bestudeer te word. Slegs daarna kan bepaalde temas met insig ondersoek word en kan daar gepoog word om die betekenis van die tydskrif as kultuurdraer te bepaal.⁵

Hülsken is van mening dat die grootste leemte in die historiese ondersoek van vrouetydskrifte die feit is dat die ontvangs daarvan deur die lesers onderbelig bly. Dit is in die meeste gevalle moeilik om vas te stel hoe ou tydskrifte gelees is en hoe die lesers die inhoud beoordeel het. Om hierdie probleem te oorkom word argief- en sekondêre bronondersoeke voorgestel om lig te werp op die redaksies, medewerkers en lesers van tydskrifte.⁶ Die leserskorrespondensie met 'n tydskrif sal na my mening ook 'n groot bydrae in hierdie verband kan lewer. Daar moet vasgestel word of korrespondensie toegelaat, aangemoedig en onveranderd in 'n publikasie geplaas is. Deur dit dan aan deeglike ondersoek te onderwerp, kan die ontvangs van die tydskrif deur die lesers bepaal word. Aangesien Mabel Malherbe, as eenaar-redakteur, die

---

⁴ M. Hülsken, *Fascinerend en veelzijdig: het vrouwentijdschrift als bron - een leidraad voor de (beginnende) onderzoeker*, www.vrouwentijdschriften.nl. Toegang 2008.

⁵ M. Hülsken, *Fascinerend en veelzijdig: het vrouwentijdschrift als bron - een leidraad voor de (beginnende) onderzoeker*, www.vrouwentijdschriften.nl. Toegang 2008.

⁶ M. Hülsken, *Fascinerend en veelzijdig: het vrouwentijdschrift als bron - een leidraad voor de (beginnende) onderzoeker*, www.vrouwentijdschriften.nl. Toegang 2008.

blad in enige rigting kon stuur, is 'n bestudering van haar agtergrond en oortuigings ook van belang om die wisselwerking tussen die inhoud van *Die Boerevrou* en haar lesers te bepaal.

Literatuur uit die studieveld van boekgeskiedenis is ook geraadpleeg om verdere riglyne vir 'n studie oor *Die Boerevrou* en hoe sy deur lesers ontvang is, te vind, asook om vas te stel of die ontvangs van 'n historiese publikasie werklik bepaal kan word. Volgens die boekhistorikus, Roger Chartier, is insig in die kultuurhistoriese agtergrond van die lesers en die tyd waarbinne 'n teks ontstaan het, 'n voorvereiste vir die rekonstruksie van wat hy die "reader space" noem. Hy is van mening dat 'n rekonstruksie van die historiese lesers van 'n teks, hoewel moeilik nie onmoontlik is nie. "...[R]eading – that rarely leaves traces, is scattered into an infinity of singular acts, and purposely frees itself from all the constraints seeking to subdue it." Die manier hoe 'n teks gelees word, is nie noodwendig uit die teks sigbaar nie, maar 'n teks het tog net bestaansreg vir en deur die leser wat daaraan betekenis kan toevoeg en kan gevolglik baie oor die leser verklap.⁷

Ander boekhistorici se werk dui ook daarop dat 'n teks waarde het as medium waardeur lesers bestudeer kan word, aangesien 'n bepaalde persepsie van die lesersgemeenskap deur die skrywer of redakteur in die teks vasgelê word. "The writer must set up a role in which absent and often unknown readers can cast themselves. Even in writing to a close friend I have to fictionalize a mood for him, to which he is expected to conform."⁸

Die werk van die taalkundige Maria Johanna Human-Nel sluit ook nou hierby aan. Met haar proefskrif getiteld *Die impak van sosiopolitieke verandering op die plek van*

---

⁷ R. Chartier, Labourers and voyagers: from text to the reader, in D. Finkelstein & A. McCleery (eds.), *The Book History Reader*, pp. 47, 48.

⁸ W. Ong, Orality and literacy: Writing restructures consciousness en J. Rose, Rereading the English common reader: A preface to a history of audiences, in D. Finkelstein & A. McCleery (eds.), *The Book History Reader*, pp. 114, 328-333.

vroueskrywers in die Afrikaanse literêre kanon het sy onder meer bevind dat die leser van enige teks 'n produk van 'n gemeenskap of sosiale groepering is. As “mede- of herskrywer” van 'n teks omskep hy dit tot 'n resepsie-produk wat sy sosiale omstandighede weerspieël. Literatuur is altyd ondergeskik aan groter sisteme soos kulturele, politieke en ekonomiese aktiwiteite in 'n samelewing en daarom gebruik die leser of ontvanger dit om vir homself betekenis aan die wêreld en sy omgewing toe te voeg.⁹ Hieruit is dit duidelik dat die teks, in hierdie geval *Die Boerevrou* se inhoud, 'n beduidende invloed op die lesers se oortuigings en denkrigings kon gehad het. Dit is dus juis daarom sinvol om vas te stel wat tot die Afrikanervrou se beskikking was om te lees.

Erin A. Smith het bewys dat advertensies in tydskrifte en koerante belangrike bronne in die rekonstruksie van historiese lesers kan wees. Sy is van mening dat advertensies tot bepaalde aspekte in lesers se lewens spreek en gevolglik waardevolle aanduidings is van dinge wat lesers se gedagtes en lewens in beslag neem.¹⁰ Daar is besluit om die advertensies in *Die Boerevrou* as deel van die teks te beskou en ook te bestudeer.

Laastens het Anna Gough-Yates se boek *Understanding women's magazines: Publishing, markets and readerships* gehelp om die benadering vir hierdie studie duideliker te definieer en te begrens. Haar werk is 'n kritiese beskouing van die verband tussen produksie, advertensies en bemarking van laat twintigste eeuse Britse glanstydskrifte vir vrouens. Sy het bevind dat die tydskrifindustrie 'n bepaalde leefstyl vir jong middelklasvrouens aan die einde van die vorige eeu gefabriseer het en aan die lesers voorgehou het met die oog op verhoogde verkope van geadverteerde produkte. “The magazine industry's depictions of femininity are attempts to unify the perceived complexities of young women's lives around coherent, commercially

---

⁹ M.J. Human-Nel, *Die impak van sosiopolitieke verandering op die plek van vroueskrywers in die Afrikaanse literêre kanon*, D.Phil. tesis, U.V. pp. 344, 356.

¹⁰ E.A. Smith, How the other half read: Advertising, working-class readers and pulp magazines, <http://muse.jhu.edu>. Toegang Januarie 2010.

viable, configurations of ‘woman’ that will appeal to advertisers and readers alike.” Gough-Yates is oortuig daarvan dat die vrouetydskrif-industrie groter klem plaas op die “verstaan” van vrouens se lewens, leefstyle en aspirasies as wat vroeë navorsers wou erken.¹¹ Hoewel die werkswyse wat sy gevolg het nie vir ‘n baie ou publikasie soos *Die Boerevrou* geskik is nie, verskaf haar werk noodsaaklike agtergrond en insigte vir enige studie oor vrouetydskrifte.

Volgens Gough-Yates is die meeste studies oor vrouetydskrifte ‘n ideologiese analise van die tekstuele inhoud en word hoofsaaklik uitgevoer deur feministiese mediageleerdes. Dit het by navorsers oor die hele wetenskaplike spektrum heen die persepsie geskep dat vrouetydskrifte as onderdrukkende medium problematiese studiemateriaal is en gevolglik vermy moet word.¹² Dit kan moontlik ook die rede wees waarom *Die Boerevrou* tot nog toe as bron vir Afrikanergeskiedenis en -kultuurgeskiedenis vermy is. Die genoemde werk van Kruger skep die indruk by die leser dat Malherbe ‘n nasionalistiese projek met *Die Boerevrou* onderneem het en dat die tydskrif net een bepaalde siening reflekteer. Daar word nie genoeg ruimte gelaat vir die polifoniese aard van ‘n tydskrif en die gepaardgaande wisselwerking tussen die media en die publiek nie.

In die sosiale wetenskappe is daar gedurende die 1950’s geglo dat die invloed van die media op die lesers groot en eensydig was. Teen die sewentigerjare het navorsers begin twyfel aan die grootte van die impak van die media en vanaf die jare tagtig het die idee van wisselwerking tussen die media en die publiek na vore getree.¹³ Teen die mid-1980’s het sterk kritiek teen die vroeëre tekstuele ontledings van vrouetydskrifte ontstaan. Postmodernistiese navorsers het daarvan oortuig geraak dat die betekenis van vrouetydskrifte nie net opgesluit is in voorbestemde boodskappe

---

¹¹ A. Gough-Yates, *Understanding women’s magazines: Publishing, markets and readerships*, pp. 154, 155.

¹² A. Gough-Yates, *Understanding women’s magazines: Publishing, markets and readerships*, pp. 6, 7.

¹³ M. Hülsken, *Fascinerend en veelzijdig: het vrouentijdschrift als bron - een leidraad voor de (beginnende) onderzoeker*, www.vrouentijdschriften.nl. Toegang 2008.

wat deur navorsers “ontdek” moes word nie. Daar is toenemend gefokus op hoe die tydskrifte ontvang of verbruik is. Meer studies oor die produksie-aspekte van tydskrifte het in hierdie tyd ook die lig gesien.¹⁴

Gough-Yates se werk beklemtoon ook die feit dat enige poging om vrouetydskrifte te verstaan, binne die raamwerk van die sosio-kulturele toestande waarbinne dit verskyn het, moet geskied. Haar studie gaan egter verder en dui ook die waarde van ‘n deeglike begrip in die ekonomiese toestande van die tersake tydperk waarbinne ‘n bepaalde tydskrif verskyn het, aan. Sy het bevind dat: “... production [of a woman’s magazine] is ‘a world of strongly articulated cultural values, tastes and commitment’ and is not linear, causal or mechanical.”¹⁵

Met Hoofstuk II is hierdie genoemde noodsaaklike kultuurhistoriese voorstudie vir *Die Boerevrou* deur middel van ‘n sekondêre bronondersoek onderneem. Daar is gepoog om ‘n duidelike beeld te skep van die politieke en maatskaplike toestande waarin die historiese lesers van *Die Boerevrou* hulle bevind het. Dit bied ‘n agtergrond waarteen bevindings in die tydskrif getoets kan word. Dit was nie die bedoeling met die hoofstuk om ‘n geskiedenis vir die Afrikaner te skryf en oordele oor bepaalde gebeure of sekere ideologiese kwessies te vel nie, maar wel om die geestesingesteldheid en siening van die deursnee vroeë twintigste eeuse Afrikanervrou te identifiseer en binne ‘n historiese konteks te plaas.

Die historikus Charles van Onselen het by geleentheid gesê dat geskiedskrywing die kodifisering van inligting vir ‘n bepaalde groep binne bepaalde omstandighede is. Dit beteken dat geen geskiedskrywing ooit werklik objektief is nie en dat enige historiese navorsing in der waarheid meer lig werp op die tydperk waarbinne dit geskied as die

---

¹⁴ A. Gough-Yates, *Understanding women’s magazines: Publishing, markets and readerships*, pp. 11,13,15.

¹⁵ A. Gough-Yates, *Understanding women’s magazines: Publishing, markets and readerships*, pp. 39, 157.

tydperk waarop dit handel.¹⁶ Derhalwe moet enige navorser, wat 'n greep uit die geskiedenis uit die werk van ander navorsers bondig wil saamvat, homself vergewis van die verskillende beskouings in geskiedskrywing en hoe dit sy eie interpretasie van gebeure kan beïnvloed. F.A. van Jaarsveld se *Omstrede Suid-Afrikaanse verlede: Geskiedenisideologie en die historiese skuldvraagstuk* (1984) is om hierdie rede bestudeer. Die tradisionele, wit, konserwatiewe geskiedbeskouing bestaan uit die Koloniale en Republikeinse beskouings waarin Britse imperialisme uitgebeeld is as sondebok vir alles wat in Suid-Afrika verkeerd gegaan het. Na die Eerste Wêreldoorlog het die liberale geskiedbeskouing na vore getree en die rol van swart- en bruinmense in die geskiedenis is ontdek. Afrikaners met hul segregasiebeleid is aangewys as die oorsaak vir alle ongewensdhede in Suid-Afrika. Radikale geskiedskrywing het wêreldwyd ontstaan na die Tweede Wêreldoorlog as gevolg van dekolonisasie en die opkoms van 'n proletariese lewensbeskouing. Klas het nou kleur vervang as determinant en kapitalisme het die skuld gekry vir die euwels in die samelewing.¹⁷ Na 1948 het 'n vierde en 'n vyfde stroming in Suid-Afrika ontstaan. Swart liberale geskiedskrywing het uit die sendingtradisie ontstaan en swart radikale historici het die geskiedenis hervertolk met die oog op 'n swart-beheerde toekoms vir Suid-Afrika. Die ideologiese basis van die vyfde stroming is swart nasionalisme en internasionale sosialisme en alles dui daarop dat blankes indringers is in Suid-Afrika, wat deel van Swart Afrika vorm.¹⁸ Teen 1980 het die swartes die beeld van helde by en simpatie van die buitewêreld verwerf wat die Afrikaner na die Anglo-Boereoorlog beklee het. In Suid-Afrika, as die laaste vesting van kolonialisme in Afrika, het Afrikaners een van die mees gekritiseerde en geïsoleerde volke in die wêreld geword.¹⁹

---

¹⁶ Van Onselen, C. *Criminal heroes and outlaw legends: Irish banditry in Southern Africa 1880 until 1899*. Seminaar, Departement Historiese en Erfenisstudies, U.P., 2010-02-19.

¹⁷ F.A. van Jaarsveld, *Omstrede Suid-Afrikaanse verlede: Geskiedenisideologie en die historiese skuldvraagstuk*, pp. 4-7.

¹⁸ F.A. van Jaarsveld, *Omstrede Suid-Afrikaanse verlede: Geskiedenisideologie en die historiese skuldvraagstuk*, pp. 4-7.

¹⁹ F.A. van Jaarsveld, *Omstrede Suid-Afrikaanse verlede: Geskiedenisideologie en die historiese skuldvraagstuk*, pp. 150,151.

‘n Aspek wat baie nou hierby aansluit is die historiografiese siening rondom die aard en ontstaan van nasionalisme, wat ook met verloop van tyd verander het. Ondersteuning van Afrikanernasionalisme en ‘n voorliefde vir die eie is aanvanklik deur historici as ‘n natuurlike en onvermydelike menslike verskynsel gesien. Dit het gelei tot ‘n onkritiese verheerliking van die Afrikaner deur sommige historici.²⁰ Met die opkoms van die radikale strominge in die geskiedskrywing is nasionalisme toenemend as ‘n beplande ideologie beskou wat suksesvol deur Afrikaner-elite (in die vorm van onderwysers, predikante, regsgeleerdes en joernaliste) aan die breër volksmassas oorgedra is. Baie navorsers, wat hierdie standpunt huldig, het doelbewus met hul werk hul lesers van hul siening probeer oortuig.²¹ Sommige post-moderne navorsers het egter reeds begin wegbeweeg van hierdie siening en probeer ‘n middeweg vind deur bewyse te soek daarvoor dat daar sogenaamde kulturele entrepreneurs was wat die strominge onderliggend tot Afrikanergeleedere aangevoel en verwoord het en sodoende ‘n kringloop van aanvaarding van nasionalisme gevoed het, maar nie noodwendig alleen verantwoordelik was daarvoor nie.²²

Die kultuurhistoriese voorstudie is vervolgens met ‘n sensitiwiteit vir die verskillende standpunte, wat in die beskikbare bronne aanwesig is, uitgevoer. Soos reeds genoem, was die doel daarvan die skepping van ‘n historiese konteks waarbinne *Die Boerevrou* verskyn het en ‘n agtergrond waarteen bevindings in die tydskrif beoordeel kan word. Dít en die bestudering van Mabel Malherbe se agtergrond en oortuigings (Hoofstuk III) is hoofsaaklik aan die hand van die volgende primêre en sekondêre werke gedoen:

---

²⁰ Kyk byvoorbeeld na die werk van M.J. Swart (red.), *Afrikaanse kulturelmanak*.

²¹ Kyk byvoorbeeld na die werk van E. Brink, *Man-made women: Gender, class and the ideology of the Volksmoeder*, in C. Walker (ed.), *Women and gender in South Africa to 1945*.

²² Kyk byvoorbeeld na die werk van H. Giliomee, *Die Afrikaners: ‘n Biografie* en J. Grobler, *Volksmoeders in verset, Afrikanervroue-optogte in Pretoria, 1915 en 1940*. *S.A. Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis*, 23(1), Junie 2009.

My beskeie deel: 'n outobiografiese vertelling (1972) is die publikasie van M.E.R. (M.E.C. Rothmann) se herinneringe wat sy in haar vyf en sewentigste jaar op versoek begin neerskryf het. “So het ek op 75 gereken. My werk is klaar, het ek aan myself gesê. Wat ek kon doen, is afgehandel; wat ek nog daaraan toedoen, sou minderwaardig en oortollig wees. Die jonges kan dit beter doen.” “... toe begin snaakse dinge gebeur. En een daarvan was dat Boy Scholtz my vra om ‘n lewensgeskiedenis te skryf. ‘Nie vir publikasie nie,’ sê die slim kind. ‘Sommer net. Elke ou mens behoort dit eintlik te doen.’” In haar outobiografie het M.E.R. ‘n “uitpluisery” van haarself en emosionele toestande en belewings probeer vermy. Sy beskou haarself nie as ‘n kenner om daarvoor “reg te kan oordeel” nie en reken dat dit buitendien vir niemand anders interessant is nie. Sy verskaf egter deurgaans haar eie oortuigings en goeie verduidelikings van gebeure en maak geen terloopse opmerkings wat die leser in die duister laat nie. Daar word wel soms na mense verwys sonder dat daar besonderhede oor hulle verstrekkend word. Om die leser hier te help, het die uitgewer ‘n indeks van persone agter in die boek geplaas.

Met *Die 100 jaar van MER* (2004), slaag Steyn daarin om *My beskeie deel* uit te brei tot ‘n insiggewende lewensverhaal en probeer nie om ‘n biografie in die enger sin van die woord te skryf nie. Hy stel M.E.R. meestal self aan die woord. Dit was moontlik omdat daar ‘n ryk skat van haar briewe en herinneringsdokumente in gepubliseerde en ongepubliseerde vorm bewaar gebly het. Die boek bevat deeglike bronverwysings en omvattende registers oor die werk en lewe van M.E.R., persoonsname, koerante en tydskrifte asook organisasies.

Die Afrikaners: 'n Biografie (2004), waarin Giliomee die jongste internasionale insigte oor die Afrikaner en ‘n leeftyd se navorsing verweef tot ‘n geskiedenis wat strek van die kolonialisering van die Kaap tot in die een-en-twintigste eeu, alles teen die agtergrond van ‘n gebrek aan veiligheid omdat die Afrikaners altyd min was. Hy is van mening dat netwerke tussen Afrikaners lewensbelangrik was en is vir hulle oorlewing.

In hierdie werk word die Afrikaner se geskiedenis in 'n enkele band beskryf. Die leser word na 'n omvattende bronnelys vir *Die Afrikaners* in die Engelse uitgawe verwys as hy wil naslaan waarop feite en vertolkings berus.

In *Working life (A people's history of South Africa Vol 2)* ondersoek Luli Callinicos die "nuwe" lewenswyse wat stedelike werkers van alle rasse ná verstedeliking tot en met 1940, slegs met hul kennis van die tradisionele manier van leef, noodgedwonge vir hulleself moes skep. Callinicos het gevallestudies en 'n groot hoeveelheid visuele materiaal gebruik om "the world the workers made" aan die hand van aspekte soos werks- en woonomstandighede, ontspanning en politieke betrokkenheid te bespreek en toe te lig.

Met *Afrikaners in die Goudstad: Deel I (1978) en II (1986)* onder redaksie van E.L.P. Stals, het die Geskiedenisnavorsingspan van die destydse Randse Afrikaanse Universiteit ook, soos Callinicos, bevind dat die stedelike lewe hoë eise aan die nuwe stedelinge gestel het. Gevolglik het dit 'n bepalende invloed op die Stadsafrikaner se karaktervorming gehad. In die voorwoord verduidelik Stals dat reekse en reekse dokumente in staatsargiewe deurgewerk is sonder dat wesenlike vondste gemaak is. Dit dui daarop dat staatsdokumente selde goeie bronne is vir kultuurhistoriese temas wat aan 'n bepaalde kultuurgroep gekoppel is. Die belangrikste bronne vir 'n tema soos dié was koerante en die dokumentversamelings van individue en private liggame.

J.H.H. de Waal se *My herinnerings van ons taalstryd (Versamelde werke Deel I)* is in 1939 deur die Nasionale Pers uitgegee. De Waal vertel hoe hy die teenstand teen Afrikaans uit eie geledere ervaar het en watter bydrae hy en andere gelewer het om Afrikaans as koeranttaal te vestig. 'n Herinneringsgeskrif soos hierdie is vir die kultuurhistorikus van veel waarde omdat dit die ervarings en oortuigings van gewone mense bevat en lig werp op die oorsake van duidelik onderskeibare gebeure in die

verlede. Soos in die geval van die meeste primêre bronne, is daar geen bronverwysings of indeks nie, wat die bestudering daarvan bemoeilik.

Afrikaanse kultuuralmanak, onder redaksie van M.J. Swart, is in 1980 deur die Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge uitgegee. Dié werk verskaf kort inskrywings wat volgens die dag en datum waarop gebeure plaasgevind het volgens elke dag van die jaar ingedeel is en dan verder volgens jare verdeel is. Hoewel dit nuttige feite oor bekendes en die ontstaan van organisasies, asook baken-oomblikke in die Afrikaner se kultuurlewe bevat, kan dit nie volgens temas bestudeer word nie omdat die stof nie volgens onderwerpe of selfs jaartal gerangskik is nie en daar geen indeks is nie. Dit is ook uit 'n subjektiewe vertrekpunt geskryf. Die *Afrikaanse kultuuralmanak* kon slegs gebruik word om inligting in ander bronne te verifieer of aan te vul.

Kultuurgeskiedenis van die Afrikaner (1968) met P. de V. Pienaar as redakteur was, hoewel dit al 'n ou sekondêre bron is, van waarde omdat dit die ontwikkeling van die Afrikaner se volksaard tot en met die tyd waarin *Die Boerevrou* begin verskyn het, duidelik uiteensit en verklaar. Van die hoofstukke wat benut kon word, handel oor die politieke geskiedenis en die ekonomiese ontwikkeling van die Afrikaner, sy patriargale familietradisie en die ontwikkeling van Afrikaans.

F.A. van Jaarsveld se *Van Van Riebeeck tot Vorster 1652-1974: 'n Inleiding tot die geskiedenis van die Republiek van Suid-Afrika* (1976) was nuttig om die politieke geskiedenis van die Afrikaner voor en in die tyd van die *Die Boerevrou* se verskyning te verstaan. Politieke gebeure gedurende die verskyning van die tydskrif is onder meer die 1922-mynstaking, die bewindsoorname van generaal J.B.M. Hertzog by generaal J.C. Smuts, die erkenning van die soewereine onafhanklikheid van die Unie binne die Statebond, die verheffing van Afrikaans tot 'n amptelike landstaal en die vlagkwessie. Die jare tussen 1924 en 1929 was 'n tyd van voorspoed, maar die

ekonomiese wêrelddepressie, wat in 1929 begin het, het nie net die deursnee Afrikaner geraak nie, maar ook die voortbestaan van *Die Boerevrou*.

South Africa in the 20th century (1993), onder redakteurskap van B.J. Liebenberg en S.B. Spies, word beskryf as 'n poging om die toestand waarin die twintigste eeuse Suid-Afrikaanse samelewing hom bevind, te verklaar. Dit behandel die belangrikste historiese gebeure in vyf periodes. Die eerste tydperk, 1900 tot 1919, deur Spies, is bestudeer om so 'n objektiewe blik as moontlik op die gebeure rondom unifikasie en die Eerste Wêreldoorlog te kry. Dit is ook die tydperk wat die verskyning van *Die Boerevrou* voorafgegaan het en waarvan die invloede in die twintigerjare sigbaar was.

Verder is 'n aantal Engelse sekondêre bronne oor die geskiedenis van Suid-Afrika geraadpleeg. Hoewel hierdie werke nie werklik nuwe of ander insigte as die genoemde Afrikaanse bronne oor die tydperk gelewer het nie, was dit nuttig omdat dit die ervaringswêreld van die vroeë twintigste eeuse Afrikaners verder toegelig het.

Die geraadpleegde Engelse bronne is: W. Beinhart se *Twentieth century South Africa* (2001); J. Bottomley se proefskrif *Public policy and white rural poverty in South Africa, 1881-1924* (1990); *South Africa: a modern history* (2000) deur T.R.H. Davenport en C.S. Saunders; T.D. Moodie, *The rise of Afrikanerdom: power, apartheid, and the Afrikaner civil religion* (1975); J. Krikler se *The Rand revolt: the 1922 insurrection and racial killing in South Africa* (2005) en *A history of South Africa* (1995) deur L. Thompson.

In samehang met 'n agtergrondstudie oor die Afrikaanse samelewing, is gepoog om vas te stel hoe die Suid-Afrikaanse media-landskap aan die begin van die twintigste eeu daaruit gesien het. Net die ontstaan en aard van al die Nederlandse en Afrikaanse publikasies, wat tot en met 1919 in Suid-Afrika verskyn het, is bespreek. Om die rol van die publikasies aan te dui, sou 'n deeglike studie van elk verg,

soortgelyk aan die wat met *Die Boerevrou* beplan is. Navorsers verskil oor die rol van die Afrikaanse pers. Sommige beklemtoon die spreekbuisrol, terwyl ander op die opvoedingstaak en die bevordering van nasionalisme wys. Met hierdie studie behoort *Die Boerevrou* se rol duidelik sigbaar te word. Slegs Kruger het tot dusver 'n oordeel oor die tydskrif se rol gevel en volgens haar het *Die Boerevrou* net die rol van bevorderaar van nasionalisme vervul. 'n Deeglike ontleding van die teks van die tydskrif is nodig om haar bevindings te toets. Dit is belangrik om te verstaan presies waar die eerste Afrikaanse vrouetydskrif in 1919 ingepas het en of daar werklik ruimte vir en behoefte aan die tydskrif was. Die volgende bronne is gebruik om die tersaaklike feite in chronologiese orde te rangskik:

'n Beknopte Geskiedenis van die Hollands-Afrikaanse Drukkers in Suid-Afrika deur P.J. Nienaber. Dit is 'n dun boekie wat deur die Nasionale Pers in 1943 uitgegee is en bevat die oorsigtelike geskiedenis van drukwerk en uitgewery in Suid-Afrika vanaf ongeveer 1780.

H.P.H Behrens se *The Pretoria Press Story* (1955) is met groot vrug gebruik om die bestaan en ontstaan van koerante in die geskiedenis van Pretoria te identifiseer en in 'n chronologiese orde te plaas.

A manner of speaking: The origins of the press in South Africa deur Wessel de Kock (1982) verduidelik kortliks deur wie die grondslag vir die pers en die drukkersbedryf in Suid-Afrika gelê is en hoe dit ontwikkel het.

Sonop in die Suide: Geboorte en groei van die Nasionale Pers 1915-1948 deur C.F.J. Muller (1990). Hierdie werk werp nie net lig op die geskiedenis en bedrywighede van die Nasionale Pers nie, maar ook op die taalstryd van die jare kort voor en ook die jare waarin *Die Boerevrou* verskyn het.

Hoofstuk III is die resultaat van 'n verdere sekondêre bronondersoek om lig te werp op die redaksie, medewerkers en publikasiebeleid van *Die Boerevrou*. Dit is volgens Hülsken 'n manier om die ontvangs van 'n tydskrif deur sy lesers te probeer bepaal en verstaan. Soos reeds genoem, bestudeer hierdie hoofstuk ook Mabel Malherbe se agtergrond en oortuigings.

Hülsken se voorstel dat inligting rondom die publikasie self, soos prys en oplaag, vroeg in die ondersoek reeds ingesamel en beskikbaar gestel behoort te word, is met Hoofstuk IV uitgevoer. Bronne van inkomste, die sirkulasie van *Die Boerevrou*, die aard van die advertensies en die drukproses is vasgestel en bestudeer.

Hierna kon die inhoud van *Die Boerevrou* met insig ondersoek word. Die omvang van hierdie proefskrif laat egter nie toe dat die totale inhoud daarvan omvattend ontleed word nie, hoewel dit bestudeer is. Daar is derhalwe besluit om net op die gereelde rubrieke te fokus.

'n Rubriek (Engels: *Column*) is 'n afdeling in 'n koerant of tydskrif wat aan 'n bepaalde onderwerp gewy word, byvoorbeeld 'n rubriek oor kinderopvoeding. Die Nederlandse/Afrikaanse woord *rubriek* is afgelei van die Latyn *ruber*, wat rooi beteken. Die titels van ou Europese handgeskrewe geskrifte is dikwels in rooi letters aangebring sodat dit duidelik kon uitstaan. Kenmerke van 'n rubriek is dat dit gereeld in 'n spesifieke publikasie verskyn en dikwels die skrywer of samesteller daarvan se oortuigings weerspieël.²³

Gereelde afdelings of rubrieke is ook in *Die Boerevrou* gepubliseer. Hoewel sommige daarvan nie vir lank bestaan het nie en soms deur ander afdelings vervang is omdat

---

²³ F.F. Odendal (red.), *Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal*, p. 876; Rubriek, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Rubriek>. Toegang: Desember 2011.

daar deur die jare met die tydskrif gepoog is om die lesers se behoeftes aan te spreek, is dié rubrieke duidelik te onderskei van eenmalige artikels of bydraes van medewerkers. Daar is gepoog om 'n duidelike beeld te skep van wat lesers elke maand in die tydskrif kon aantref en hoe hulle daarop gereageer het.

Die enkel aflewering van artikels of selfs die spesiale uitgawes van die tydskrif, soos die Kruger-gedenkuitgawe van Oktober 1925, sou ook baie insiggewend wees in die bepaling van die lesers se kulturele dieet en die rekonstruksie van die lesersgemeenskap. Die ontvangs van en reaksie op die gereelde bydraes wys egter 'n meer aaneenlopende en volgehoue interaksie tussen die tydskrif en haar lesers uit. Die totale inhoud van die tydskrif is wel telkens vir elke afdeling deursoek, aangesien daar verwysings na die gereelde rubrieke in die enkel artikels ook bestaan.

Selfs net die gereelde rubrieke was so baie dat dit volgens 'n moderne tydskrifklassifikasie in twee groepe verdeel moes word. Hoofstuk V hanteer al die besielende rubrieke – gereelde bydraes wat die lesers sou kon inlig en inspireer. Leefstyl-rubrieke wat mode- en gesondheidsriglyne, resepte en bydraes oor die huis en tuin bevat het, is in hoofstuk VI ondersoek.

Daar is met hoofstukke V en VI bevind dat daar 'n definitiewe wisselwerking tussen *Die Boerevrou* se redaksie en die lesers bestaan het. Gevolglik is besluit om hierdie enkele aspek aan die hand van 'n tema verder uit die tydskrif self en uit sekondêre bronne te ondersoek en ontleed. Hoofstuk VII is gevolglik die produk van die bestudering van die oorsprong en ontvangs van die tydskrif se voorblad. Hieruit het *Die Boerevrou* as instrument waarmee kultuur geproduseer, versprei en verbruik is, duidelik na vore getree.

Uiteindelik word daar met hoofstuk VIII gepoog om die vrae of *Die Boerevrou* 'n gesaghebbende kultuurhistoriese bron is en waarom dit min gebruik word deur

navorsers, te beantwoord. Verdere gevolgtrekkings, asook voorstelle vir toekomstige navorsing oor *Die Boerevrou* word in die slothoofstuk gemaak.